

Summary

Parts of Aratus' *Phaenomena* and Pseudo-Eratosthenes' *Catasterismi* have been recently found by Green Scholars Initiative in palimpsest originating from St. Catherine monastery at Sinai. The later text also includes unusual sketches of constellations. This and other similar manuscripts deserve more attention and research in future.

Authors' addresses:

Alena Hadravová
Kabinet dějin vědy ÚSD AV ČR
Puškinovo nám. 9
160 00 Praha 6

Petr Hadrava
Astronomický ústav AV ČR
Boční II 1401
141 31 Praha 4

RECENZE

Lucie Storchová a kol. Koncepty a dějiny. Proměny pojmů v současné historické vědě. Praha, Scriptorium, 2014, 452 s.

Recenzovaná kniha je na české historiografické scéně bezesporu mimořádným počinem především proto, že se věnuje, jak název napovídá, proměnám konceptů a teorií v historické vědě, které jsou v práci historika často používány nereflektovaně a studenti o nich většinou nemají dostatek informací. Navíc se nemalá část badatelů staví k některým z představovaných konceptů a teorií odmítavě nejenom pro jejich často obtížnou srozumitelnost či aplikovatelnost (viz teorie přirozených množin Alaina Badiou),¹ ale především pro jejich filosofické pozadí, které útočí na světonázor a empirickou zkušenost mnoha z nás. Kniha tak má velký potenciál zčelit českou historickou hladinu a nepochybně

---

¹ Lucie STORCHOVÁ A KOL. *Koncepty a dějiny. Proměny pojmů v současné historické vědě.* Praha, Scriptorium, 2014, kapitola Historie, s. 107.

umožní historikům i studentům promyslet své pozice, či se více otevřít konceptuálním změnám v historické vědě.

Koncepty a dějiny jsou strukturovány do tří částí, přičemž jsou jednotlivé koncepty řazeny od obecných ke konkrétním. První část obsahuje pojmy jako čas, prostor, fakt, pramen, metoda, historie, pojem, historický aktér atd. Hesla v druhé části knihy jsou členěna podle významných konceptuálních zlomů v německojazyčném prostředí a obsahují pojmy jako je společnost, politika, kultura, hospodářství a v angloamerickém bádání jako je třída, gender, rasa, etnicita. Poslední část tvoří koncepty, které jsou v podstatě předměty historického výzkumu, kolem kterých se utvářejí badatelské komunity a které také procházejí proměnami spolu s nástupem nových teoretických a konceptuálních předpokladů. Výběr hesel zařazených do této poslední části nepochybně podléhal nejenom koncepčním, ale i praktickým ohledům, tedy zájmům jednotlivých autorů, respektive jejich schopnosti pokrýt určitá hesla a témata. Nakonec se do této části dostalo 9 hesel jako Identita/alterita, Válka, Zbožnost, Krajina, Město, Paměť nebo Věda/vědění. Přičemž je to právě heslo Věda/vědění, kterému se budu více věnovat v druhé části recenze.

Než přistoupím ke zhodnocení této konkrétní kapitoly, ráda bych shrnula několik postřehů ke knize jako celku. Ačkoli autoři sami v úvodu preferují syntetické čtení knihy (tedy čtení od začátku do konce), je téměř jisté, že většina čtenářů si nalistuje pouze hesla ve druhé a třetí části knihy, která se vztahují k jejich výzkumu či zájmům. Hesla mají čtenáři umožnit rychle se zorientovat ve vývoji konceptů k té které problematice. Zvláště bych vyzdvihla hesla Hospodářství (Jiří Růžička), Gender (Lucie Storchová), Rasa (Markéta Křížová) nebo Zbožnost (Veronika Čapská), která mně osobně přinesla nejenom ucelený přehled zásadních konceptuálních proměn v těchto badatelských oblastech, ale také řadu zcela nových informací.

Do textu hesel druhé a třetí části byly zařazeny graficky zvýrazněné rámečky s příklady konkrétních aplikací konceptů, tedy v podstatě s popisy klíčových děl a jejich hlavních myšlenek. To je samozřejmě velice užitečné nejen pro studenty. Dobře jsou tyto aplikace včleněny například do hesla Politika (Rudolf Kučera), kde jednotlivé příklady ilustrují kvantitativní přístupy v politické historiografii, oblast dějin všedního dne, jazykový obrat, kulturní historii politiky a postkoloniální politickou historiografii. V některých případech mohlo být těchto „aplikačních rámečků“ více vzhledem k tomu, že významně napomáhají porozumění jednotlivým konceptům.

Za nejdůležitější však považuji první část knihy, která se zabývá obecnými historiografickými pojmy. Mimořádně zdařilá je zvláště kapitola Prostor (Lenka Řezníková), která nejenom shrnuje proměny tohoto konceptu v historiografii, ale především čtenáři připomíná jeho zásadní význam. Podobně inspirativní pro

mě bylo i heslo Historický aktér (Jan Horský) nebo Historie (Jiří Růžička). Naopak za trochu příznačnou považuji přílišnou obecnost hesla Metoda (Jan Horský), která ovšem nemůže jít na vrub autora, ale samotné podstaty historické metody, její neuchopitelnosti, roztržštěnosti a mnohoznačnosti či vůbec možnosti její definice. Zároveň ale tato kapitola, stejně jako mnoho dalších, otevírá daleko závažnější filosofické a ideologické otázky po tom, co považujeme za historii, historickou realitu, co a jak vůbec můžeme o historii poznat a jak o tom můžeme vypovídat a nakonec co z toho jsou jen naše konstrukce a jaký je jejich vztah k pravdě a realitě, zda vůbec něco jako pravda a realita existuje, anebo zda jsou všechny univerzální kategorie kulturně podmíněné. Jinými slovy, řada kapitol krouží kolem otázky, jestli je vůbec poznání minulých dějů možné nebo vypovídá pouze o nás samotných a nikoli o objektu našich výpovědí. Řada konceptů nás tak nutí přemýšlet nad tím, co to vlastně děláme, když „děláme“ historii.

Vratme se však k heslu Věda/vědění, které je pro tento časopis nejvíce relevantní a které by mohlo zajímat jeho čtenáře. Hned na počátku je třeba říci, že k vědě a vědění se nevztahuje v knize pouze toto jedno heslo. Pomocí křížových odkazů na okraji stránek může čtenář při prolistování rychle zjistit, v jakých dalších heslech a souvislostech se koncept vědy a vědění objevuje. Například v hesle Město (Jaroslav Ira) je možné nalézt aplikační rámeček věnovaný „urbaním dějinám vědy“.² Autory hesla Věda/vědění jsou Lucie Storchová a Jiří Růžička, přičemž je nepochybné, že se jejich osobní badatelské zájmy do tohoto hesla výrazně promítly stejně jako jistá nesourodost, která plyne ze spoluautorství, a tedy nutnosti skloubit dvě autorské perspektivy.

Jednotící ideovou linkou této kapitoly je sledování přechodu od pozitivistického pojetí dějin vědy, založeného na biografích velkých postav a myšlenky pokroku v první polovině 20. století, přes dějiny idejí 60. let, sociální dějiny vědy let 70. ke kulturním dějinám vědy ovlivněným jazykovým obratem. Do tohoto rámce je pak vsazeno dílo Michela Foucaulta s jeho rozdělením pojmů věda a vědění, přičemž vědění nejenomže zahrnuje širší pramennou základnu než věda, ale zabývá se spíše než samotnými obsahy vědy možnostmi jejich vzniku. Ačkoli hned na počátku kapitoly ruší autoři ustálené rozdělení pojetí dějin vědy na internalistické a externalistické s tím, že je smazáváno jazykovým obratem, později v části kapitoly věnované jazykovému obratu však čtenáři nevyšvětlí, jak to myslí.

V prvním oddíle kapitoly se autoři věnují poválečné kritice pozitivistického pojetí dějin a dějinám idejí. V této části by stálo zato zmínit některá díla, či historiky pozitivistického pojetí dějin vědy (George Sarton, Lynn Thorndike, William

² Ibidem, kapitola Město, s. 354–355.

Whewel a další) a ideologická východiska, která vedla k chápání dějin vědy jako dějin pokroku lidského vědění a velkých osobností, které tento pokrok zosobňují.

Ve stručném pojednání dějin idejí mi chybí to, co je na dějinách idejí zásadní: tedy že zkoumají přenos, uchovávání a proměny idejí v průběhu dlouhých časových úseků. Osobně bych pro aplikační příklad dějin idejí upřednostnila právě autory zmiňovaného Arthura O. Lovejoye a jeho knihu *The Great Chain of Being* (1936) před dobře známým Alexandrem Koyré a jeho knihou *From the Closed World to the Infinite Universe* (1957), i proto, že v ní Lovejoy v úvodu nastoluje program dějin idejí. Ačkoli autoři kladou rozkvět dějin idejí do 60. let, jejich počátky je třeba hledat už v předválečném období. Sami ovšem připouštějí, že v dějinách vědy existovaly a existují různé koncepty souběžně a prolínají se. V souvislosti s dějinami idejí by mohlo být užitečné rozlišit mezi dějinami idejí a intelektuálními dějinami.

Na část věnovanou dějinám idejí navazuje oddíl popisující základní myšlenky francouzské epistemologické školy – především Gastona Bachelarda, George Canguilhema a Michela Foucaulta. Pro méně informovaného čtenáře by snad stálo za upozornění, že Bachelardův důraz na epistemologické zlomy ovlivnil nejenom Louise Althussera, ale i Thomase Kuhna a studium normálního a patologického a produkce lékařského vědění George Canguilhema zase Michela Foucaulta. Při výkladu myšlenek Bachelarda a Canguilhema mohl být kladen větší důraz na srozumitelnost, vzhledem k tomu, že studentovi bez předchozího vhledu se jen těžko podaří identifikovat zásadní přínos těchto jistě klíčových postav.

Část věnovaná anglosaské tradici filosofie a historie vědy je věnovaná k jisté škodě pouze filosofii vědy a postavám jako je Popper, Kuhn, Lakatos a Feyerabend. Zatímco není pochyb o tom, že všichni zmiňovaní zásadně ovlivnili dějiny vědy nejen v anglosaském prostředí, není pochyb ani o tom, že na dějiny vědy měla velký vliv např. také teze Roberta Mertona o vztahu mezi protestantským puritanismem a raně novověkou experimentální vědou, která otevřela širokou diskuzi o vztazích nejenom náboženství, ale i dalších externích faktorů a vědy a tvořila tak jakýsi předvoj sociálních dějin 70. a 80 let, kterými se autoři v hesle dále zabývají. Tato část hesla je také dle mého názoru nejsilnější a podává přehledný nástin konceptů sociálních dějin vědy. Osobně bych snad jen opět zvolila jiný příklad aplikace těchto konceptů. Místo knihy *A Social History of Truth: Civility and Science in Seventeenth Century England* (1994) od Stevena Shapina bych upřednostnila jinou jeho knihu ve spoluautorství se Simonem Schafferem – *The Leviathan and the Air-Pump: Hobbes, Boyle and the Experimental Life*, která byla vydána o devět let dříve, v roce 1985, a obsahuje všechny klíčové momenty sociálních dějin vědy. Jako další aplikaci uvádějí autoři práci Moniky Mommertz o raně novověké domácnosti jako místu produkce vědění, která je velmi inspirativní, stejně jako

poslední část hesla věnovaná konceptům v dějinách vědy od 90. let, v nichž se autoři soustřeďují na aplikovanou sociobiologii v čele s Donnou Haraway nebo výzkum koloniální vědy. Jako příklad aplikace jazykového obratu v historiografii vědy byla zvolena Londa Schiebinger a její kniha *Nature's Body: Gender and the Making of Modern Science* (1993), která zkoumá, jak gender utvářel vědecké poznání jak na úrovni vědecké „pravdy“ o přírodě, tak konkrétních vědeckých praxí. Příklad s Linném, který se zabývá rodinným životem rostlin a jejich námluvami, stejně jako hledáním názvu pro třídu obratlovců savci, stejně jako zapojení výzkumu genderu a rasy do výzkumu primátů a do oborů antropologie a anatomie dobře dokumentují, o co v daném konceptu jde.³

Poslední příklad aplikace – studie Philippa Sarasina o dějinách bakteriologie *Die Visualisierung des Feindes. Über metaphorische Technologie der frühen Bakteriologie* (2007), která je příkladem Foucaultem inspirovaného genealogického přístupu, zůstává poněkud temná přesto, že je její význam evidentní. Sarasin zde na příkladu formování bakteriologie v letech 1870–1914 analyzuje, jakým způsobem metafory a řečové obrazy z jiných oblastí lidské zkušenosti ovlivňují vědecký jazyk. V této konkrétní souvislosti se uplatnily zvláště metafory invaze, migrace, přistěhovalectví, zavlečení či kolonizace, které byly provázány se širšími společenskými procesy (např. přistěhovalectvím z Východu) – navzájem se tak vysvětlovaly a stávaly „samozřejmými“. Hlavním efektem těchto „metaforických technologií“ bylo tvrzení, že výše zmíněné jazykové figury (např. přistěhovanci) jsou i reálnými přenašeči chorob, což mělo později vliv na legitimitu rasové hygieny a politiku v období třetí říše.⁴

V závěrečné části Výhledy zmiňují autoři roztržštěnost konceptů užívaných v historiografii vědy, v níž vedle sebe stále existují vlastně všechny výše popsané koncepty, a občas také rezignaci na konceptuální reflexi; přesto bych si troufla tvrdit, že důraz na kontextualizaci a sociální faktory jsou pravděpodobně v současné době převažujícím trendem. Podle mého názoru je také značná pozornost věnována žánrům, ve kterých se vědění prezentuje či projevuje, ať už jde o lékařské zprávy, meteorologické záznamy, časová měření, *observationes* atd. (Gianna Pomata⁵), vzniku a proměnám vědeckých kategorií jako je kauzalita, důkaz nebo fakt (historická epistemologie Lorraine Daston⁶), ustavování hranic vědy a nevě-

³ Ibidem, Věda/vědění, s. 278.

⁴ Citace zkrácena a pozměněna autorkou recenze, ibidem, s. 279.

⁵ Gianna POMATA. *Observation Rising: Birth of an Epistemic Genre, ca. 1500–1650*. In *Histories of Scientific Observation*. Lorraine DASTON and Elizabeth LUNBECK (eds.). Chicago, University of Chicago Press, 2011, s. 45–80.

⁶ Lorraine DASTON – Peter GALISON. *Objectivity*. New York, Zone, 2007.

dy a jejich prolínání, stejně jako zkoumání méně známých postav dějin vědy, vědecké komunikaci, vědeckým přístrojům i zmiňované koloniální vědě.

V hesle Věda/vědění se bezesporu promítají badatelské zájmy jeho tvůrců, stejně jako v této recenzi moje zájmy. Právě pro toto uvědomění vlastních pozic a připuštění jejich subjektivity je kniha *Koncepty a dějiny* zásadní a mimořádná a díky takovému uvědomění může vést k širší diskuzi mezi českými historičkami a historiky.

IVA LELKOVÁ

Martin Franc – Vlasta Mádlová. Dějiny Akademie věd v obrazech. Praha, Academia, 2013, 360 s.
ISBN 978-80-200-2172-4.

Začíná se u Společnosti neznámých učenců v rakouských zemích (Societas incognitorum), která byla založena v Olomouci r. 1746, působila však jen 5 let. Stačila vydávat *Monatliche Auszüge alt- und neuer belehrten Sachen*, v knize je reprodukován titulní list tohoto časopisu. Tradičně následuje první z tzv. předchůdců jak Československé akademie věd, tak dnešní Akademie věd ČR – Královská česká společnost nauk (KČSN, známá pod tímto názvem od r. 1790, s vlastní předchůdkyní, Soukromou společností nauk). Vydávala prakticky bez přerušení dvoujazyčné periodikum *Abhandlungen der böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften*. Z její činnosti v prvních letech existence jsou uvedeny přední osobnosti: Ignaz A. von Born, Franz J. Gerstner, František M. Pelcl, Bernard Bolzano, Josef Dobrovský, Christian Doppler – včetně jejich portrétů a stručných biografii. Následují další údaje a ilustrace o KČSN od 2. poloviny 19. století až do roku 1952. Krátká samostatná kapitola je věnována Františku Palackému – ilustrací je připomenut dům na Novém Městě pražském, v němž Palacký s rodinou dlouhá léta žil. O českých členech Císařské vídeňské akademie, založené r. 1847 císařem Ferdinandem zvaným Dobrotivý, je v knize zmínka jen do 70. let 19. století. Škoda, že nejsou uvedeni čeští členové Císařské akademie z pozdějších let (existuje bohatý materiál ve vídeňském Archivu Rakouské akademie věd).

Fotografie dokumentují i známou ideu J. E. Purkyně z počátku 60. let 19. století o Akademii (včetně půdorysu její plánované budovy). Založení České akademie věd a umění (ČAVU) v roce 1890 je věnováno 12 stran – pro ilustraci její historie byly zařazeny samozřejmě portréty všech prezidentů či předsedů ČAVU: J. Hlávky, A. Randy, K. Vrby, J. Zubatého, J. B. Foerstra, J. Šusty a Z. Nejedlého. K portrétům je připojen krátký popis jejich vědecké či umělecké činnosti. Reálně se při založení a hlavně financování angažoval mecenáš vědy a umění architekt

a stavitel Josef Hlávka. Jeho aktivity ilustrují snímky nejznámějších Hlávkových staveb v mocnářství – budova Zemské porodnice v Praze v Apolinářské ulici a rezidenční areál biskupa v Černovicích v Bukovině. Vzpomenuti jsou kromě J. Hlávky a příslušníků panovnického rodu další mecenáši Akademie: J. Šícha, J. Zeyer, L. Katz, K. Adámek, J. Mauder a V. Pablásko, jména dnes již zapomenutá; kromě Hlávky se ale žádný z významných průmyslníků či bankéřů mecenášem nestal. Další se týkají mecenášů a protektorů ČAVU z panovnického rodu, jejich zobrazení v knize též nalezneme. Do vzniku Československa se ve fotografiích lze například seznámit s akademiky A. Randou, J. Durdíkem, L. Heyrovským a J. Gollem z 1. třídy Akademie, kam náleželi filosofové, právní vědci a historici. Z 2. třídy (přírodní, lékařské, technické a matematické vědy) jsou prezentovány fotografie nejen českých představitelů – chemiků B. Raýmana a B. Braunera, technika J. Šolína, chirurga E. Alberta, ale i zahraničních členů (W. Ramsaye a D. I. Mendělejeva); u nich zapomněli autoři knihy na M. Curie-Sklodowskou, škoda. Reprodukce titulních listů Bulletinu International Academie des Sciences (francouzská verze Rozprav) a knižních publikací dokreslují činnost 2. třídy. Třetí třída byla věnována filologickým vědám a literatuře – podobiznami jsou zachyceni jazykovědec K. Tieftrunk, filolog M. Hattala, klasický filolog R. Novák, orientalista R. Dvořák a slavista V. Jagič. Ve 4. třídě se sešli literáti, hudebníci a výtvarníci, jak dokumentují snímky J. Vrchlického, S. Čecha, náhrobek A. Dvořáka na vyšehradském hřbitovu, M. Alše, J. Arbesa a J. Mařáka s A. Rodinem.

Německojazyční vědci a umělci jako protiváhu k ČAVU založili v Praze v r. 1891 Gesellschaft für Förderung deutscher Wissenschaft, Kunst und Literatur in Böhmen (dále jen Gesellschaft); tato instituce byla otevřena německé populaci v Čechách. Na rozdíl od ČAVU Gesellschaft neměla velkorysé mecenáše typu J. Hlávky. V jejích řadách byli významní vědci (E. Mach, F. Lippich, C. I. Cori, G. K. Laube aj.) i umělci (Bertha von Suttner, R. M. Rilke, G. Mahler, A. von Zemlinsky, G. Klimt, K. Krattner, W. Nowak, F. Werfel, A. Kubin a další). Její činnost je dokumentována členskými diplomy, portréty i půvabnými uměleckými artefakty.

Po vzniku Československa k trojici zmíněných vědeckých institucí přibyla Masarykova akademie práce (MAP), založená zákonem z ledna 1920, jehož první stránka je v Dějinách reprodukována stejně jako krásný členský diplom Z. Bažanta, generálního tajemníka MAP. Ta byla orientována na inženýrskotechnické obory. Financování jí zajišťovaly pravidelné státní dotace, dary průmyslových podniků, ale i zisky z expertní činnosti. V roce 1929 měla osm vědeckých ústavů.

Po r. 1918 v ČSR pracovalo několik státních společenskovědních pracovišť. Založení dvou z nich (Slovanského a Orientálního ústavu) inicioval prezident T. G. Masaryk; oba později přešly do Československé akademie věd. Brzy po

nich přibyl k nim Státní historický ústav. Ve všech působili věhlasní vědci, např. J. B. Novák, L. Niederle, B. Mendl, A. Musil, V. Lesný, B. Hrozný a F. Lexa.

Na propagaci a zastupování českých přírodních, lékařských a technických věd v zahraničí a zprostředkování mezinárodních kontaktů čs. vědcům sloužila od 20. let Československá národní rada badatelská (dále jen Rada). Z reprodukce titulního listu Rady vyplývá její členění do národních vědeckých komitetů. Rada organizovala a zajišťovala výjezdy vědců na zahraniční kongresy a podílela se na pořádání mezinárodních konferencí v ČSR.

Uvedené tři instituce – ČAVU, KČSN a MAP (přejmenovaná za Protektorátu na Českou akademii technickou) fungovaly i za války. Musely však vyloučit členy židovského původu; jeden z nich – B. Mendl – se nedokázal smířit s životem v okupované vlasti a volil dobrovolnou smrt. V knize je reprodukován jeho emotivní list na rozloučenou. Obětmi okupace ale nebyli jen židé, uvedme třeba F. Závíšku, V. Dolejška, V. Helferta, R. Karla, K. Kroftu, V. Feldra, A. Šimka, B. Kladivo, J. Floriana, B. Baxu a řadu dalších, mnozí z nich se účastnili odboje.

Dvacet pět stran se týká situace v české vědě v letech 1945–1952. Označení kapitolky o emigraci vědců po únoru 1948 jako „vlna emigrace“ není výstižné, tehdy emigrovalo v podstatě jen pár vědců, valná většina zůstala. Něco jiného je perzekuce vědců. V této době už se připravovalo založení Československé akademie věd (ČSAV), která zahájila slavnostně svoji činnost 17. listopadu 1952. První roky existence Akademie byly provázeny projevy pozdního stalinismu, (např. i vyloučením uvězněných členů Akademie F. Prantla a B. Ryby), ty však postupně mizely.

Činnost věd pěstovaných v ČSAV je doložena fotografickým materiálem vybraným tak, aby demonstroval dostatečně činnost akademických ústavů i jejich předních pracovníků a reprezentantů celé Akademie. Čtenář se setká s F. Sormem, R. Brdičkou, J. Plívou, A. Regnerem, I. Málkem, S. Prátem, D. Blaškovičem, A. Jiráskem, A. Přecechtělem či F. Burianem, V. Laufbergerem, ze společenskovedních oborů se Z. Wirthem, J. Filipem, A. Hobzou, F. Trávníčkem, J. Průškem, J. Böhmem a také J. Mackem. Zvláštní místo ve vybraném ilustrování práce ČSAV zaujímá J. Heyrovský, jediný český vědec, laureát Nobelovy ceny za chemii v roce 1959. Další osobností, které je věnována větší pozornost, je samozřejmě O. Wichterle.

Dobře je popsáno a snímky doloženo Pražské jaro v ČSAV. Obzvlášť chválím uveřejnění památného textu 2000 slov, dokumentu, jehož ideovými autory byli pracovníci Akademie O. Wichterle, O. Poupá a M. Holub a lékař J. Brod a podepsalo ho vedle řady lidí ze všech vrstev obyvatelstva také několik akademiků – Z. Servít, B. Bydžovský, J. Koutek, V. Laufberger, E. Petýrek, O. Starý. Z oblasti společenských věd měla velký ohlas práce Civilizace na rozcestí od kolektivu vedeného R. Richtou – chybí bohužel jeho portrét. Postrádám i existující působivou

fotografii budovy Akademie na Národní třídě, hlídané tankem, ze srpna 1968. Portréty a komentáři jsou v knize představeni všichni předsedové ČSAV po F. Šormovi: J. Kožešník, B. Kvasil, J. Říman a O. Wichterle a představitelé už nové AV ČR – R. Zahradník, H. Illnerová, V. Pačes a J. Drahoš.

Závěrečných 20 stran je věnováno „mladé“ historii. Jsou tu zahrnuti nejznámější představitelé Akademie tohoto období, včetně nejúspěšnějšího vědce A. Holého, autora důležitých léků. A dokumentován je také rozkvět všech věd, pěstovaných v Akademii.

Kniha je po grafické stránce velmi krásná, vytištěná na křídovém papíru. Čtenáři se mohou poučit a ti starší, zejména pokud byli pracovníky ČSAV, si mohou zavzpomínat na mladá léta. Proto ji vřele doporučuji všem generacím.

A dodatek – nedávno vyšla v nakladatelství Academia anglická verze, dobrý nápad umožňující i zahraničním čtenářům jednoduchou formou se seznámit s historií českých vědeckých společností.

JIRÍ JINDRA

Helena Kokešová. Eduard Albert (1841–1900). Český intelektuál ve Vídni. Praha, Vyšehrad, 2014, 306 s., dobové fotografie

K napsání nové práce o životě a díle Eduarda Alberta, nesporně významného představitele českého i rakouského vědeckého, kulturního a politického života sklonku 19. století, je autorka H. Kokešová nad jiné povolána. V roce 2004 vydala knihu „Eduard Albert. Příspěvek k životopisu a edice korespondence“ (Praha, Scriptorium, 2004), v níž Albertův životopis zabírá více než 140 stran a poté následuje edice jeho korespondence s historikem a politikem Antonínem Rezkem a politiky Karlem Kramářem a Josefem Kaizlem. Albertova osobnost přitahovala pozornost životopisců, historiků, lékařů, žurnalistů i jeho přátel a známých ze všech vrstev obyvatelstva od jeho předčasného skonu, zejména pak při „kulatých výročích“ narození a úmrtí. U příležitosti stého výročí jeho narození vyšla kniha z pera známého pražského chirurga profesora Arnolda Jiráska (1887–1960). Nazval ji „Eduard Albert. Pokus o kroniku a rozbor života, práce i významu E. Alberta. Učiněný ke stému výročí jeho narození (20. ledna 1941)“ a vydala ji v Praze Česká chirurgická společnost v roce 1941. Kniha se setkala s takovým ohlasem, že v roce 1946 vyšlo druhé, doplněné a rozšířené vydání. Největší přínos této publikace je ve zhodnocení Albertovy lékařské činnosti, pro které byl Jirásek nejpovolanější osobou. Tato „kronika“ bohužel nemá poznámkový aparát, pouze seznam literatury, značně rozšířený ve druhém vydání. Někoho

možná přesto napadne, zda bylo třeba vydávat po Jiráskovi o Albertovi znovu monografii. Po jejím přečtení odpovíme na tuto otázku jednoznačně kladně. Je to kniha velmi přínosná, s pečlivým poznámkovým aparátem, která nás na rozdíl od výše uvedených Jiráskových biografii nejen podrobněji seznámí s životem a dílem E. Alberta, ale zasazením této osobnosti do souvislostí s dobovým vývojem politickým a kulturním přispívá i k osvětlení těchto procesů. Autorka vytěžila velké množství dobových pramenů archivních i literárních, mnohé z nich dosud zcela nebo jen částečně využitých, uložených v našich a vídeňských archivech.

Svou práci rozvrhla do šesti kapitol (pět z nich nese latinské názvy, poslední český). První kapitola popisuje Albertův soukromý život od kolébky ke hrobu, druhá je věnována jeho profesní dráze ve Vídni, Innsbrucku a opět ve Vídni (zvláštní pozornost věnuje marnému úsilí Alberta zakotvit po Innsbrucku v Praze). Třetí kapitola představuje Alberta jako literárního teoretika, překladatele, básníka a autora historických spisů, následuje kapitola o Albertových společenských vztazích, kontaktech a mecenášství; velmi dlouhá je pak kapitola o jeho politických aktivitách. Poslední kapitola, „Druhý život“ Eduarda Alberta, sleduje ohlas Albertova úmrtí v dobovém tisku, uložení jeho ostatků nejprve v rodném Žamberku, poté (29. 11. 1901) do čestného hrobu na vídeňském Ústředním hřbitově. Věnuje zde pozornost také jeho pomníkům, z nichž zahraniční veřejnosti připomíná Alberta nepochybně nejčastěji Albertův reliéf od sochaře A. Kaana v arkádách vídeňské univerzity, kde jsou připomínáni její nejslavnější učitelé.

Sličná knížka s množstvím fotografií a vyobrazení, psaná kultivovaným a čtivým způsobem najde nepochybně čtenáře i mimo okruh příslušníků historické obce. Velmi žádoucí by bylo přeložit ji do němčiny a rozšířit tak okruh jejích čtenářů do německých jazykových oblastí, zejména do Rakouska a Německa.

LUDMILA HLAVÁČKOVÁ

Drahomír Jančík – Barbora Štolleová (eds.). Pivo, zbraně i tvarůžky. Podnikatelé meziválečného Československa ve víru konjunktur a krizí. Praha, Maxdorf, s. r. o., 2014, 368 stran. ISBN 978-80-7345-422-7

Život a činnost řady podnikatelů jako výrazných osobností při budování průmyslu v období 19. a první poloviny 20. století jsou v historii často ještě polem neoraným, kde je možno se dočkat řady pozitivních překvapení. Medailony téměř dvou desítek významných osobností z různých oborů průmyslu soustředili autoři do objemné publikace, aby představili čtenářům vzorek podnikatelů působících

na území meziválečného Československa. Kniha také ve svém hlavním názvu uvádí pochopitelně jen některé z výrobků, které v té době šly z Československa na zahraniční trhy, i když samozřejmě takovýchto artiklů by bylo více, uveďme jen cukr, slad, chmel, textil, stroje, sklo, porcelán a další. Přesto však použitý název do určité míry vymezuje na jedné straně výrobky tradiční a z hlediska obchodu důležité, stejně jako na druhé straně kuriózní a pro zahraniční obchod méně významné, avšak přesto známé. U otištěných medailonů se nejedná o stručnou podobu slovníkových hesel, ale o mnohem rozsáhlejší a fundovanější texty, využívající archivního materiálu doplněného příslušnou literaturou. Je třeba ocenit, že vydavatelé nerezignovali na otištění poznámkového aparátu, čímž získal otištěný text více věrohodnosti.

V knize se sešli jak renomovaní autoři starší generace, zabývající se hospodářskými dějinami již po několik desetiletí, tak zde byl dán prostor k prezentaci výzkumu mladým autorům, kteří si svou parketu v historii teprve hledají. Zastoupení jsou tedy prostřednictvím svých příspěvků nejen představitelé pražských univerzitních pracovišť, ale také autoři působící v jiných pražských historických institucích. Editori publikace D. Jančík a B. Štollová se též ujali úvodní přehledné studie nazvané Podnikání jako výzva, stejně jako závěrečného zhodnocení prezentovaných osobností z řad podnikatelů, pojmenovaného Krátké pojednání o rozličnosti cest prvorepublikového podnikatele za úspěchem.

Je samozřejmé, že obsažení všech typů osobností při tak široké škále podnikání, jaké se rozvinulo v meziválečném Československu, je zcela nemožné, proto byly představeny životní osudy a cesta za úspěchem nejen lidí již dostatečně známých, o kterých existuje určitá literatura, ale i některých málo známých osobností, přičemž přiblížení těchto osudů je o to cennější. Teritoriálně je nejvíce, téměř polovinou, zastoupena Praha, kde také v období první republiky v centru státu a průmyslu působilo nejvíce československých podnikatelů, z dalších oblastí pak střední, západní a východní Čechy, svůj podíl zde má i Morava. Národnostně šlo o podnikatele vesměs české národnosti, případně ty, kteří se k Čechům hlásili, postrádáme však z pestrého vzorku možností podnikatele z německých oblastí severních a západních Čech, případně z velkých moravských průmyslových měst Brna a Ostravy, kde byla řada rodin náležejících již ke gründerům v 19. století, jejichž osudy a podnikání byly zpracovány již jinde. Toto konstatování však není výtkou editorům, protože ti museli pracovat s tím, co autoři dodali a co se dalo zpracovat do podoby medailonu vzhledem k existujícím pramenům.

Pestrá paleta průmyslových oborů, která se od průmyslové revoluce s použitím nových energií a technologií rozšiřovala, je v knize prezentována na některých tradičních oborech československého průmyslu, k nimž patřilo zejména těžké strojírenství, výroba dopravních prostředků, ale též textil, konfekce, obuv

a sklárství, v potravinářství pak hrálo prim pivovarnictví a cukrovarnictví, doplněné např. uzenářstvím, mlékárenstvím a škrobárenstvím.

Editoři rozdělili zpracované medailony do pěti tematických okruhů. V úvodním, nazvaném Mezi tradicí a inovací, jsou zařazeny osobnosti, které podnikaly a byly známy již před první světovou válkou, u nichž je však možno seznat další pozoruhodné detaily kariéry, ať se již jedná o výrobu kol, motocyklů a automobilů firmy Laurin a Klement v Mladé Boleslavi od Ivana Jakubce, o výrobu tradičních olomouckých tvarůžků firmy Alois Wessels v Lošticích a dalších zdejších producentů z pera Petra Sedláčka, o tovární produkci pluhů firmy Rudolf Bächer v Roudnici nad Labem, zpracovanou autorskou dvojicí Jiřím Novotným a Jiřím Šoušou. Zajímavý je jistě životní příběh podnikatele a současně vynálezce ing. Františka Janečka nejen v Týnci nad Sázavou, ale i v dalších jeho závodech, a to od granátů a zbraní až po motocykly a automobily, jak jej podal Daniel Povolný. Neméně atraktivním příběhem jsou osudy elektrotechnika, vynálezce elektromobilu a podnikatele Josefa Sousedíka ze Vsetína, jenž měl také podíl na vrcholném dílu kolejové dopravy v meziválečném Československu, osobním rychlíku s legendárním názvem Slovenská strela, jak jej představila Marcela Efmerová. Další oddíl nazvaný Tváří v tvář fenoménu jménem Baťa představuje podnikatele, kteří se pod dojmem Baťova úspěchu inspirovali a z tohoto „amerického“ podnikání si vzali to pozitivní, tedy výrobní a obchodní metody – ať již to byl v témže oboru působící Friedrich Leopold Popper, příznačně nazvaný autorem Milošem Hořejšem „Malý Baťa z Chrudimi“, nebo z oboru tovární výroby oděvní konfekce, kde se v moravském Prostějově prosadil již známější Arnošt Rolný, který zaujal Ludmilu Cvrčkovou-Porkertovou, stejně jako Jan Nehera, představený zde Alenou Buršíkovou. Oddíl V gravitačním poli kultury a umění přináší medailony podnikatelů, jejichž činnost se dotýkala uměleckých řemesel, jako bylo zařizování interiérů kvalitním nábytkem, kde Eduard Kubů zpracoval osudy podnikatele Emila Gerstela. Jiří Šouša pod atraktivním názvem Podnikatel a kráska zaměřil svou pozornost nejen na cukrovarnického podnikatele Ernsta Blocha-Bauera, ale též na jeho půvabnou manželku Adéle, rozenou Bauerovou, angažující se ve společenských a uměleckých kruzích, jejíž portrét od secesního malíře Gustava Klimta považují Rakušané za „svou Monu Lisu“. Medailon je také poučným příspěvkem o propojení bankovního a cukrovarnického kapitálu. Příběh firmy Antonín Rückl a synové, a. s., je o sklu a jeho výrobě od poloviny 19. století rodinou pocházející ze Švýcarska. Drahomír Jančík se zde věnoval vývoji podnikatelské rodiny v několika generacích až do konce jejich působení po roce 1945. Důležitost bankovního kapitálu a vliv na životní osudy podnikatelů, z nichž některé nekončily úspěchem, tvoří oddíl V osidlech bank a dluhů. Tomáš Gecko zde zpracoval příběh Rudolfa Barty staršího, spjatého s cementářstvím a vápenictvím, ale také se stavební keramikou ve středních

Čechách, svého času nazývaného král stavebních hmot, na jehož poučném příkladu ukázal na přednosti a slabiny meziválečného podnikání; podle autora se jednalo o jednu z nejvýraznějších postav první republiky. Do nakladatelského světa literatury uvedla Barbora Štolleová příběh Františka Borového v Praze, jenž vykonal mnohé pro českou meziválečnou literaturu (uvedťme jen bratry Čapky), i když se musel někdy nesnadno rozhodovat, jak je uvedeno v názvu medailonu, mezi podnikáním a múzou. Peripetie drobného textilního podnikatele Josefa Jehničky ve východočeské Chocni během jeho půlstoletého podnikání ilustroval Jiří Novotný především s využitím archiválií Živnostenské banky. Jeho osudy měly řadu společných atributů odpovídajících postavení majitelů menších českých textilních firem v období první poloviny 20. století. Závěrečný oddíl je vyhrazen modernímu managementu a jeho zástupcům v různých oborech meziválečného průmyslu, kteří svými organizačními schopnostmi dosáhli vynikajícího postavení. Jiřího Novotného zaujala postava MUDr. Františka Malinského, který se vypracoval ze skromných počátků v úspěšného průmyslníka ve škrobárenství, finančníka a národohospodáře. Předčasným odchodem jeho dílo zůstalo ale nedokončeno. České pivovarnictví je zastoupeno postavou Karla Dimmera mladšího, jehož úsilím se podařilo smíchovský pivovar dostat na pozici jedničky československého pivovarnictví, když navázal na podnikatelskou strategii předchůdců a upravoval ji podle měnících se podmínek trhu. Dimmerovo dosud málo známé jméno tak mohlo díky Martinu Minaříkovi zaujmout své místo v dějinách českého pivovarnictví. Vzestup a pád pražského uzenáře Emanuela Macešky, zpracovaný Marcelou Starcovou od založení firmy roku 1895 do likvidace po roce 1948, je poutavým příběhem pražského velkouzenáře, jehož výrobek „maceška“ (vepřová pomazánka) v paměti současníků svého tvůrce přežil. Po první světové válce zakoupil velkostatek ve Voticích, ale vývoj firmy probíhal v Praze v soutěži s největším konkurentem Josefem Beránkem. Investice šly též do staveb obchodního paláce, hotelu a kina. Druhá světová válka a okupace přinesly omezování výroby, takže zůstala jen výroba konzerv pro wehrmacht a zničené budovy při náletu v únoru 1945. Hned po válce byl firmě znárodněn velkostatek a kino a zabavení veškerého majetku následovalo v roce 1948. Podle autorčiny charakteristiky též vzhledem k zapojení podnikatele do komunální politiky šlo o podnikatele – gentlemana. Výjimečnou osobností v historii Škodových závodů v Plzni se stal jejich generální ředitel a později také předseda správní rady Karel Loevenstein. Díky svým schopnostem prodělal strmý vzestup ve firmě, jak dokládá Radek Diestler. Vzděláním právník, v bankovníctví ale praktik nasměřoval koncern k rozmachu a ovládnutí dalších továren doma i v zahraničí, byl však také mužem zákulisních jednání. Pro předčasné úmrtí mu nebylo dopřáno realizovat vše, co zamýšlel. Ze stejného oboru těžkého strojírenství je příběh Jiřího Hejdy v křesle ředitele pražského koncernu ČKD, zpracovaný Jaro-

slavem Jelínkem. Na rozdíl od svého staršího oborového kolegy Loevensteina se dožil Hejda úctyhodných 90 let, takže „stihl“ poznat i poválečná padesátá léta, kde jej dělilo jen velmi málo od popravy na základě vykonstruovaného politického procesu. Vzděláním právník, ale také literárně činný, byl nejen hospodářským ideologem národních socialistů, ale od roku 1936 spojil svůj život s koncernem ČKD, přičemž dějiny firmy v letech 1936 až 1938 nesou jeho nesmazatelnou stopu a, jak uvedl autor, patřila pro ČKD pod jeho vedením k nejúspěšnějším.

V krátké zprávě nelze zachytit všechny nuance kariéry podnikatelů, často oscilujících mezi krizí a konjunkturou, což je atraktivním obsahem zpracovaných medailonů. Publikace je poutavým a poučným čtením, ale má svoji hodnotu především jako inspirující a doplňující materiál k širším hospodářským dějinám meziválečného Československa, k čemuž přispělo i zařazení řady dosud málo známých dokumentačních fotografií do textu. Anglické resumé, seznamy pramenů a literatury i jmenný rejstřík jsou pro tuto knihu samozřejmostí.

BOHUMÍR SMUTNÝ

KRONIKA

Mathematics and Mathematicians in World War I

Ve dnech 22. a 23. května 2015 se v toskánské Pise konala speciální konference *Mathematics and Mathematicians in World War I*, kterou pořádalo *Centro di Ricerca Matematica Ennio De Giorgi*. Tato výzkumná instituce vznikla v roce 2001 jako centrum proslulé italské školy Scuola Normale Superiore. Propojuje tři vysokoškolská pracoviště v Pise (*Università di Pisa*, *Scuola di Studi Superiore Sant'Anna* a *Scuola Normale Superiore*) a umožňuje pořádání mezinárodních konferencí, kolokvií a seminářů. Sídlí v renesančním paláci *Palazzo della*

Carovana na malebném náměstí Piazza dei Cavalieri nedaleko proslulého náměstí „Zázraků“ (*Campo dei Miracoli*).

Hlavními organizátory konference byli profesor Sergej Sergejevič Demidov z univerzity v Moskvě a profesor Luigi Pepe z univerzity ve Ferrare, kteří pozvali 15 přednášejících z celé Evropy, specializujících se na historii matematických škol, komunit a institucí v první polovině 20. století.

Dvoudenní konference, jejímiž jednacími jazyky byla angličtina, francouzština a italština, se konala v nádherném renesančním sále *Sala Stemma* hlavní budovy školy Scuola Normale Superiore. Účastnilo se jí asi 30 historiků matematiky. Akce

zaměřila pozornost na otázky vztahu matematiků a první světové války. Diskutováno bylo zejména propojení vojenského a matematického výzkumu (balistika, hydrodynamika, šifrování, meteorologie aj.), účast matematiků, astronomů a techniků ve válečných operacích a jejich podíl na poválečných politických proměnách Evropy (např. F. Burzio, T. Levi-Civita, E. E. Levi, R. Musil, K. Popoff, F. Severi, M. R. Štefánik, L. Tonelli, V. Volterra). Připomenuty byly životní osudy a dílo některých matematiků, smrt mladých nadějných matematiků, která výrazně oslabil francouzskou, italskou a německou matematickou komunitu, všeobecný pokles matematické produkce a výzkumu v průběhu války, omezení mezinárodní spolupráce, uzavření škol, poškození řady univerzitních budov a zničení velkých knihoven (v Belgii, Francii, Německu a Rusku), proměna ruské matematické komunity v důsledku říjnové revoluce a vznik nových národních center a institucí. Na druhé straně byl zdůrazněn i poválečný zrod mnoha nových států, kde byly vytvořeny dobré podmínky pro rozvoj matematického bádání (např. Polsko, Československo, Maďarsko, Bulharsko). Protože akce v předchozích letech byly věnovány zejména aspektům „západní fronty“ (Francie, Anglie, Belgie, Německo), letošní setkání poskytlo prostor pro zkoumání specifik „východní fronty“, střední a jižní Evropy. Analyzována byla především situace v Belgii, Bulharsku, Čechách, na Moravě a Slovensku, v Maďarsku, Polsku, Rakousku, Rumunsku, Rusku a Řecku.

Na konferenci zazněly následující zvané přednášky:

Paolo Bagnoli (Università di Siena): *Filippo Burzio tra Scuole militari e Politecnico*;
Martina Bečvářová (UK v Praze a ČVUT

v Praze): *Prague mathematicians and WWI*;
Andrea Celli (IAC Roma): *Eugenio Elia Levi, normalista e volontario e caduto nella grande guerra*;
Ciro Ciliberto (Università di Roma Tor Vergata): *Francesco Severi: il suo pensiero matematico e politico prima e dopo la Grande Guerra*;
Luca Dell'Aglio (Università di Cosenza): *Alcuni aspetti dei rapporti tra T. Levi-Civita e la Prima guerra mondiale*;
Sergej Sergejevič Demidov (University of Moscow): *The First World War and the mathematics in the „Russian world“*;
Stanislaw Domoradzki (University of Rzeszów): *Mathematicians from Polish territories in WWI*;
Alicia Filipiak (UPMC – Paris VI): *La Hongrie et les secousses de la Première Guerre mondiale: l'université de Kolosvar-Szeged et les voyages de Bela Kerekjarto*;
Angelo Gueraggio (Università dell'Insubria e Università Bocconi): *L'attività matematica e organizzativa di Volterra alla luce della sua scelta interventista*;
Robert Halleux (University of Liège): *La communauté mathématique belge avant, pendant et après la grande guerre*;
Costanza Larese (SNS): *Robert Musil e l'Impero austro ungarico*;
Francesco Leonini (Università Ca' Foscari Venezia): *Milan Rastislav Štefánik, scienziato slovacco e protagonista della Grande Guerra*;
Laurent Mazliak (University Pierre and Marie Curie, Paris, France): *Kyrille Popoff in the Bulgarian upheaval*;
Luigi Pepe (Università di Ferrari): *Le ricerche in analisi di Leonida Tonelli, interrotte dalla Grande Guerra*;
Christine Phili (Scuola Politecnica di Atene): *On some consequences regarding the Balkans*.

Z výše uvedených názvů je patrná rozmanitost konference, neboť přednášející pojednali o matematice a matematicích v době první světové války v nejrůznějších historických, politických, kulturních, sociálních i národních souvislostech a v pestré optice téměř celé Evropy. Konferenci

zakončila návštěva památného hřbitova *Cimitero Monumentale di Pisa* a slavnostní položení věnce u hrobu italských matematiků, kteří zahynuli v bojích první světové války.

MARTINA BEČVÁŘOVÁ

Exact Sciences and Mathematics in Central-Eastern Europe from the mid-XIX Century till WWII

Ve dnech 11. až 13. června 2015 se ve starobylém univerzitním Krakově konala mezinárodní konference nesoucí název *Exact sciences and mathematics in Central-Eastern Europe from the mid-XIX century till WW II*. Na přípravu letošní akce spojilo síly několik vědeckých institucí a vysokých škol (Komise pro dějiny vědy a techniky Polské akademie věd – PAN, Komise pro historii vědy Polské akademie pro umění a vědy – PAU, Mezinárodní akademie pro dějiny vědy, Krakovská pobočka Polské matematické společnosti, Fakulta matematiky a přírodních věd Univerzity v Rzeszowě, Fyzikální institut Pedagogické univerzity v Krakově, Fakulta fyziky, matematiky a informatiky Technické univerzity v Krakově, Fakulta mechaniky a matematiky Univerzity Ivana Franka ve Lvově).

Odbornou část programu připravila mezinárodní komise, které předsedal Roman Duda (Komise pro dějiny vědy a techniky PAN a Univerzita ve Wroclawi) a členy byli Martina Bečvářová (ČVUT v Praze a UK v Praze), Sergej Sergejevič Demidov (Ruská akademie věd, Moskva), Michał Kokowski (Ludwika a Aleksandra Birkenmajerů Institut pro historii vědy

PAN, Komise pro historii vědy PAU), Jerzy M. Kreiner (Suhora observatoř, Fyzikální institut Pedagogické Univerzity v Krakově), Jan Woleński (Komise pro historii vědy PAU), Andrzej Kajetan Wróblewski (Univerzita ve Varšavě, viceprezident PAU) a Mykhaylo Zarichnyi (Fakulta mechaniky a matematiky Univerzity Ivana Franka ve Lvově).

Organizační záležitosti měla na starost nevelká skupina, kterou tvořili Malgorzata Stawiska-Friedland (Mathematical Reviews, American Mathematical Society, USA), Stanislaw Domoradzki (předseda organizačního výboru, Fakulta matematiky a přírodních věd Univerzity v Rzeszowě a Komise pro dějiny vědy a techniky PAN), Renata Bujakiewicz-Korońska (Fyzikální institut Pedagogické fakulty v Krakově) a J. Koroński (Fakulta fyziky, matematiky a informatiky Technické univerzity v Krakově).

Konference se zúčastnilo téměř pět desítek historiků, filozofů, logiků, matematiků, fyziků, chemiků, astronomů, vysokoškolských pedagogů, badatelů a doktorandů z Polska, Ruska, Ukrajiny, Švédska, USA a České republiky. Jednání slavnostně zahájil profesor Andrzej Białas, prezident PAU, který připomněl pohnutou historii hostitelské instituce.

Hlavním cílem konference bylo poskytnout široký prostor pro mezioborové a mezinárodní setkání historiků vědy, čas na výměnu názorů a na diskusi o vlivu první světové války na vědecké komunity ve střední a východní Evropě, o historických, politických a odborných podmínkách nezbytných pro vznik úspěšných národních i mezinárodních výzkumných center a vědeckých škol, o proměnách vyvolaných transferem poznatků, rozvojem cestovních příležitostí a emigrací, o filozofických,

kulturních a sociálních příčinách a důvodech volby rozvíjených oborů a výzkumných metod. Všechny přednášky probíhaly v historické budově Polské akademie umijetności (PAU, Slawkowska 17, Krakov), která se nachází jen pár kroků od Hlavního rynku, největšího středověkého náměstí ve střední Evropě.

Program konference byl velmi pestrý. Tvořilo jej 26 přednášek a 14 posterů. Plenární přednášky byly rozděleny do několika sekcí – matematika, fyzika, astronomie, logika a chemie. V jednotlivých sekcích zazněly následující přednášky:

Matematika

Kalina Bartnicka: *How to study mathematics – a handbook for the first-year students of the University of Warsaw in the interbellum period*; Lidiya Bazylevych: *Lwów period of Ulam's mathematical creativity*; Martina Bečvářová: *Mathematische Kränzchen in Prag – A forgotten German Mathematical Society*; Danuta Ciesielska: *Alfred Rosenblatt (1880–1947) – Polish and Peruvian mathematician*; Sergej Sergejevič Demidov: *Mathematics in the Russian world and the World War I*; Roman Duda: *The emergence of national mathematical research communities in Central-Eastern Europe*; Helena Durnová: *Václav Hlavatý: a mathematical career that started in Delft*; Emelie A. Kenney: *Contributions of Polish Emigres to Mathematics in the United States in the Pre-World War II Period*; Lech Maligranda: *The Lwów School of Mathematics 1918–1939*; Zdzisław Pogoda: *Some remarks about the origins of differential geometry in Poland*; Yaroslav G. Prytula: *Mathematics in the Lviv Shevchenko Scientific Society*; Małgorzata Stawiska-Friedland, Stanisław Domoradzki: *Distinguished graduates in mathematics of Jagiellonian University in the period 1918–1939*; Roman Sznajder: *Kaczmarsz algorithm revisited*;

Łukasz A. Turski: *Collapse of science and mathematics education in Poland in XX century and what to do with that*; Mykhaylo Zarichnyi, Stanisław Domoradzki: *On the beginning of topology in Lwów*.

Fyzika

Michał Kokowski: *A history of Natanson statistics*; Zofia Gołąb-Meyer: *Physics in "A guide for self-studying" by Marian Smoluchowski as well as in textbooks by Władysław Natanson and August Witkowski*; Poweł Polak: *Philosophy in science – a case of reception of Special and General Relativity in Kraków and Lwów before 1925*; Andrij Rovenchak, Olena Kiktyeva: *Physics at the University of Lviv since the turn of the 20th century until the Second World War*; Volodymyr Tkachuk: *History of quanta (ideas of the quantum theory at the University of Lviv)*; Andrzej Kajetan Wróblewski: *Physics in Poland (1918–1939)*.

Astronomie

Renata Bujakiewicz-Korońska, Jan Koroński, Jerzy M. Kreiner: *Life and scientific activity of Tadeusz Banachiewicz (1882–1954)*; B. Novosyadlyj, S. Apunevych: *Astronomical Observatory of Lviv University on the background of historical epochs*.

Logika

Lidia Obojska: *Jan Śleszyński and the critique of Leśniewski's foundations of mathematics*; Jan Woleński: *Philosophy of Exact Sciences in Poland in 1918–1939*.

Chemie

Roman Mierzecki: *Chemistry in Lwów Universities 1850–1939*.

Jednotlivé přednášky byly sledovány se značným zájmem a doprovázela je živá a plodná diskuse, v níž účastníci našli

prostor pro prezentování svých myšlenek, názorů a diskusních námětů. Většina posterů se dotýkala historického vývoje několika matematických výsledků, životních osudů a díla významných matematiků a fyziků, pojednávala o proměnách vyučování matematiky a trendech současného bádání v historii matematiky. Vystaveny byly následující prezentace:

Juozas Banionis: *Bishop Antanas Baranauskas (1835–1902) and his experimental research in number theory*; Martina Bečvářová: *The History of mathematics in the Czech Republic*; Martina Bečvářová, Ivan Netuka: *Karl Löwner and Lipman Bers: Pre-war Prague mathematicians*; Stanisław Domoradzki: *Riemann surfaces in Pułczyńska's monograph: Teoria funkcji analitycznych*; Piotr Flin: *Ludwik Silberstein and operator calculus*; Zofia Gołaż-Meyer: *Marian Smoluchowski's views on women in science*; Karolina Karpińska: *Teaching thinking in terms of functions – fulfilling the fundamental idea of Merano Programme in the Toruń Classic Gymnasium in early twentieth century*; Emelie A. Kenney: *Teaching the history of Polish mathematics in the United States: Opportunities and challenges*; Jan Koroński: *Stanisław Kępiński (1867–1908) and his papers in the field of differential equations*; Jan Koroński: *Stanisław Żaremba (1863–1942) and his results in the field of differential equations*; Jan Koroński: *A note on the mathematical publications in the Dissertations and Reports of Meetings of the Academy of Arts and Sciences in Cracow in the years 1874–1920*; Marta Kosek: *Franciszek Leja (1885–1979): a mathematician of Lvov, Warsaw and Krakow*; Marta Kosek: *Józef Marcinkiewicz (1910–1940): a Polish mathematician of Kharkov, Warsaw and Berkeley*; Marta Kosek: *Jerzy Neyman (1894–1981): a mathematician and statistician of Kharkov, Warsaw and Berkeley*.

Třídenní jednání zakončila exkurze do překrásně upravené a rozkvetlé Botanické zahrady (ul. Kopernika 27, Krakov). V průběhu komentované prohlídky se účastníci prošli nejenom celou zahradou a skleníky, ale zavítali i do nevelkého muzea zahrady. V letním čase byla návštěva pro všechny příjemným osvěžením.

Za velmi úspěšný průběh mezinárodní konference je nutné poděkovat především polským organizátorům, kterým se podařilo vytvořit příjemné prostředí, dále přednášejícím, diskutujícím a všem účastníkům, bez jejichž nadšení, pochopení, pomoci a práce by se akce nemohla uskutečnit.

Podrobnější informace o průběhu akce, anglické abstrakty jednotlivých přednášek a posterů jsou dostupné na webové adrese: <http://www.ur.edu.pl/wydzialy/matematyczno-przyrodniczy/konferencje/exact-sciences-and-mathematics-in-central-eastern-europe-from-the-mid-xix-century-till-ww-ii>. Poznamenejme, že organizátoři plánují publikovat ještě letos některé rozšířené verze přednášek a upravené texty posterů v samostatném čísle časopisu *Studia Historiae Scientiarum*, který vydává PAU, a v samostatném čísle časopisu *Technical Transactions*, který vydává Technická univerzita v Krakově. Můžeme se tedy těšit, že si texty inspirativních přednášek bude v brzké době moci přečíst větší okruh zájemců o historii matematiky a přírodních věd ve střední a východní Evropě meziválečného času.

MARTINA BEČVÁŘOVÁ

11. mezinárodní sympóziu k dějinám medicíny, farmacie a veterinární medicíny ve dnech 26.–27. června 2015

Sympozium proběhlo letos v prostorách Filozofické fakulty Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem. Organizační tým tvořila kromě zmíněné fakulty reprezentované Mgr. Davidem Tomíčkem, Ph.D., Společnost pro dějiny věd a techniky ČR, Ústav dějin Univerzity Karlovy a archiv Univerzity Karlovy v Praze, Ústav dějin lékařství a cizích jazyků 1. LF UK v Praze, Veterinární a farmaceutická univerzita Brno, Sekce dějin farmacie České farmaceutické společnosti J. E. Purkyně, Ústav sociálního lékařství a lékařské etiky LF UK v Bratislavě a Slovenská spoločnosť sociálneho lékařství SLS, tedy tradičně instituce společně pořádající česko-slovenská (mezinárodní) sympozia už po jednaté, v časových periodách 2–3 roky, střídavě v českých zemích a na Slovensku.

Vědecký výbor od počáteční výzvy kladl důraz na jednotné tematické zaměření všech příspěvků a sympozium označil podtitulem *Teorie, metodologie a prameny v dějinách medicíny, farmacie a veterinární medicíny*. Je možno konstatovat, že záměr se podařil a téměř všechny referáty se této jednotící myšlence podřídily, což je u oboru tolik rozdílného, jako jsou dějiny lékařství, velký úspěch svědčící jednak o sebedisciplíně účastníků, ale i o přínosnosti takového vytýčení hranic už od okamžiku prvních příprav a od schvalování zaslaných abstrakt. Je otázkou, nakolik se to projevilo absencí referátů z oboru farmacie a jediným referátem vztahujícím se k zvěrolékařství. Na druhou stranu komornější charakter konfe-

renci svědčil, program se nerozptýlil do mnoha sekcí a účastníci museli jen chvílemi volit mezi staršími a novodobými dějinami – úvodní a závěrečná sezení byla společná.

Sympozium neformálně zahájilo setkání účastníků zejména z dalekého Slovenska s ústeckými organizátory v předvečer oficiálního programu, oficiálně pak uvítání v pátek ráno na půdě FF UJEP. Děkanka fakulty a vedoucí katedry historie doc. PhDr. Michaela Hrubá, Ph.D., pozdravila shromáždění cca 30 účastníků a seznámila je s vývojem fakulty, sídlící v budovách bývalé Masarykovy nemocnice, a s ideovou myšlenkou ústecké univerzity, jejím smysluplným úkolem: totiž účinně participovat na projektu monitorujícím a hlavně reflektujícím životní prostředí, resp. zdravotní situaci regionu severozápadních Čech, tedy téma pro dějiny medicíny velmi aktuální.

Prvním odborným referátem byl přehled soudobých institucí, časopisů a témat dějin medicíny, porovnání přístupů na příkladu německé a britské historiografie, podané Petrem Svobodným. V diskuzi byla nadnesena otázka současných trendů a mainstreamu, další informace čtenář najde v publikaci *Napříč kontinentem soudobých dějin* (Jiří Pešek a kol., Praha, Argo, 2014). Daniela Tinková pohovořila o konceptech biomoci a medikalizace a disciplinární technologii těla ve foucaultovském pojetí, neboť medicína je od konce 18. století par excellence příkladem vztahu mezi mocí a věděním, aniž by bylo nutno biomoc a biopolitiku chápat jen pejorativně, jak se ukázalo v následující diskuzi. Vladan Hanulík nazval svůj příspěvek *Analytické možnosti prostoro-vého obratu v sociálních dějinách medicíny*, v němž fyzikální pojetí prostoru je

nahrazeno pojmem místa jako prostorem naplněným kulturo-sociálními determinanty; ukázkou posunu od orientačních plánů k žitému prostoru posloužila konkrétně a exemplárně Hamzova léčebna v Luži. László Molnár uvedl maďarský příklad pramenné základny k historii lékařství na univerzitách a tradiční praxi jejich zpracovávání ve srovnání s novým přístupem reflektujícím politické události 50. let 20. století. Tomáš Alušík pojednal metodologii a prameny k dějinám medicíny prehistorických období, čímž zdůraznil interdisciplinaritu oboru, který se neobejde bez podpory věd biologických i umělecko-historických. Dopolední blok uzavřel Václav Grubhofffer referátem Smrt jako téma dějin medicíny a poukázal na svěbytný obor tanatologie.

Odpolední blok byl rozdělen na dvě sekce: v sekci Středověk Milada Říhová hovořila o poukazech na porod Václava Lucemburského císařským řezem, které nelze ani potvrdit, ani vyvrátit, Dana Stehlíková referovala o „ars edendi“ v případě latinského herbáře Křišťana z Prachatic, Libor Švanda o bohemikálních rukopisech 15. století a David Tomíček o magii ve středověké a raně novověké medicíně. Ve stejnou dobu se v sekci Eugenika probírala žhavá témata první poloviny 20. století. Uvedl je Tomáš Hermann upozorněním na připravovanou publikaci o globální a lokální perspektivě působení Rockefellerovy nadace v ČSR, možnostech a omezeních modelu amerikanizace v odlišných kulturních a společenských tradicích. Jan Musil hovořil o československé prvorepublikové eugenice jako o konfliktu mezi oprávněnými státními intervencemi ve prospěch národního zdraví a lidskými právy jednotlivce. Referát psychiatra Milana Nováka a historika Michala V. Ši-

můnka v mikrosondě na případu ústavu v Kosmonosích pojednával o psychiatrických pacientech ve spárech války a nacisty prováděné eutanázie. Marco Stella v příspěvku nazvaném Ideální těla předložil antropologii, medicínu a problém národa a rasy u Jindřicha Matiegky a Aleše Hrdličky, kteří se pasovali do role „lékařů národa“, předjímali vývoj, a věda v jejich pojetí nenápadně proliferovala do sféry normativní.

Odpolední rokování pokračovalo opět ve dvou sekcích. V sekci Raný novověk měl Michal Svoboda referát Dětské „zrůdy“ (šlo o siamská dvojčata) v žitavských kronikách, potažmo kramářských písničkách, Bohdana Divišová přispěla Konsiliární literaturou jako pramenem k dějinám medicíny v 16. století, Jirí Michalík Koncepty medicíny u Heinricha Cornelia Agrippy z Nettesheimu a František Šimon s tématem Johannes Gregorius Macer Szepsius a jeho kritika lékařů. Z názvů vyplývá, že se referenti soustředili na medicínu zachycenou v literárních pramenech. Osobnosti, jejichž viděním je ovlivněna historiografie medicíny, dominovaly i sekci 19. a 20. století: Jan Hrudka porovnal Karla Rokitského a Rudolfa Virchowa s jejich paradigmaty v názoru na vznik a léčbu zhoubných nádorů, Katarína Pekařová referovala o výchově k zdraví na školách do roku 1918 na území dnešního Slovenska a o funkci školního lékaře, Miroslav Mydlík a Katarína Derzsiová si připravili referát o kardiologovi profesoru Viliamu Ganzovi.

Druhý den jednání proběhl opět ve společné sekci. Zahájily ho Elena Ferenčová a Eva Králová dvěma referáty, které zdůraznily význam terminologie, terminologické shody mezi vědci na mezinárodní úrovni i v učebních textech, a demonstrovaly tuto shodu na příkladě biofyziky, jak

se konstituovala ve výuce na lékařských fakultách v České a Slovenské republice ve studijních materiálech. Jozefa Artimová v referátu Ladziánského Nomina anatomica z roku 1935 o překladu latinské anatomické terminologie narazila na aspekt lingvistický, který je rovněž nutno vzít v potaz u tolik interdisciplinárního předmětu, jakým dějiny medicíny jsou.

Úplný závěr sympozia patřil varii: Jirí Jindra pohovořil o šancích českých lékařů, fyziologů a biologů na získání Nobelových cen, Šárka Hejlová o košerování na městských jatkách v Brně a na závěr Matej Gogola s Vojtechem Ozorovským mohli přednést referát Medicína v Byzanci, splynutí vědy a křesťanské teologie na univerzitní úrovni, který byl sice ohlášen na předchozí večer, ale překážky na železniční trati referenty na dlouhé hodiny zdržely.

Karel Černý v krátké závěrečné řeči průběh sympozia shrnul a předal pomyslnou štafetu slovenským kolegům, kteří přislíbili uspořádat příští sympozium. Vzdal rovněž zasloužený dík Davidu Tomíčkoví a jeho spolupracovníkům, jejichž zásluhou se sympozium v Ústí uskutečnilo a kteří se svého úkolu zhostili výborně. Pokud se i napříště podaří udržet tematickou jednotu příspěvků, a to i za cenu méně početné účasti referujících, sympozia v nové dekádě mohou dosáhnout obratu v naplnění svého smyslu a snad i většího vlivu a atraktivitu v české a slovenské historické obci.

HANA MÁŠOVÁ

Nenaplněné výročí časopisu Collection

V roce 1929 vyšlo první číslo nového chemického mezinárodního časopisu Collection des Travaux chimiques de Tchecoslovaque / Collection of Czechoslovak Chemical Communications (ve zkratce CCCC). Časopis založili profesori Emil Votoček a Jaroslav Heyrovský, kteří jej také redigovali a vydávali; vycházel měsíčně a podporovalo jej ministerstvo školství a národní osvěty. Na obálkách jednotlivých čísel bylo upozornění československým chemikům tohoto znění:

„Prosíme pány autory chemiky, aby zasílali své původní práce z oboru čisté chemie, experimentálního rázu a pokud je nepublikovali v plném znění v některém ze světových jazyků k uveřejnění do Collection profesoru Votočkovi (Praha II, Trojanova 3) nebo profesoru Heyrovskému (Praha II, Albertov 2030), kteří pořídí překlady do francouzštiny nebo angličtiny (bezplatně pro autory). Každý z autorů obdrží zdarma 25 výtisků, další na svůj náklad.“ Současně bylo uvedeno, že roční předplatné časopisu činí 26 švýcarských franků, které lze poslat z Francie, Anglie, Japonska, USA a Československa uvedeným osobám.

V 1. ročníku CCCC vyšlo celkem 61 článků od 60 autorů, mezi nimi i od tří žen. Vyšly ve francouzštině a v angličtině a jen malá část (16) byla publikována poprvé, ostatní vyšly už předtím v češtině (v Chemických listech, Chemickém obzoru, v Pracích Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity a v Časopisu čs. lékárnictva, celkem 11 článků) nebo byly předneseny na schůzích II. třídy (zaměřené na matematiku, fyziku, chemii a další vědy přírodní, včetně lékařských) České

akademie věd a umění (19 článků) či na VI. Sjezdu čs. přírodovědců a lékařů konaném v roce 1928 v Praze (15 článků). U dvou článků je uveden i sponzor (Marsarykova akademie práce). Ročník obsáhl 668 stran. Autory článků byli chemici z českých univerzit a technik, mj. V. Čupr, F. Čůta, R. Hac, J. Hanuš, J. Heyrovský, V. Hovorka, A. Jílek, H. Křepelka, S. Landa, R. Lukeš, V. Prelog, A. Šimek, S. Škramovský, J. Štěrbá-Böhm, J. Švéda, O. Tomiček, V. Veselý, R. Vondráček a E. Votoček. Pro zajímavost uvedme, že v 1. čísle 1. ročníku vyšly 4 články, a to J. Štěrbá-Böhma a S. Škramovského, J. Heyrovského a S. Berezického, E. Votočka a F. Valentina a E. Votočka a V. Preloga. Na obálce 1. čísla byla též reklama na polarograf, systém Heyrovský-Shikata s uvedením ceny: 3 300 Kč, event. 20 liber či 100 dolarů a s příslušenstvím 12 000 Kč, event. 75 liber či 360 dolarů.

CCCC vycházely s různými finančními potížemi nepřetržitě do konce roku 1939, po dobu války bylo vydávání přerušeno. První obnovené vyšly v roce 1947 jako 12. ročník a vycházely do roku 2011. Od roku 1939 do roku 1952 v nich byly uveřejňovány bibliografie prací zabývajících se polarografickou metodou, které sestavoval J. Heyrovský sám nebo se spolupracovníky (J. Klumpar, O. H. Müller). Později bibliografie vycházely jako dodatky k jednotlivým ročníkům. Poslední bibliografie z let 1960–1966 vyšly už mimo CCCC jako samostatné tituly v Nakladatelství ČSAV či Academia.

Z poválečné historie CCCC uvedme, že v roce 1950 existoval redakční výbor složený z J. Heyrovského, O. Tomička, R. Lukeše, F. Šorma a A. Okáče a ročník

obsahoval 1 342 stran. V letech 1951–1952 nadále působil redakční výbor rozšířený o R. Brdičku, J. Sichra (editora) a O. Wichterleho; předsedal mu F. Šorm. K angličtině a francouzštině jako publikačním jazykům přibyla němčina. CCCC byly v té době vydávány Ústředním ústavem chemickým a Ústředním ústavem polarografickým.

Roku 1953 se u CCCC objevuje ruský název (Sborník čechoslovackých chemických rabot) a ruský obsah ročníku. Časopis měl od té doby patnácti až sedmáctičlennou redakční radu; šéfredaktoři se postupně měnili. Časopis vycházel pod hlavičkou ČSAV. Občas, ale velmi zřídka, byly v CCCC otištěny i články v ruštině. V roce 1975 už několik let v redakční radě chyběli ti chemici, kteří v roce 1968 emigrovali. Byli ale nahrazeni jinými vynikajícími vědci v oboru, takže redakční rada měla opět 15 členů a editorem byl K. Bláha. CCCC vydávala ČSAV v nakladatelství Academia. Teprve v roce 1991 zmizel z titulní stránky ruský název časopisu, redakční rada čítala tehdy 17 členů a šéfredaktorem byl M. Lébl. O 18 let později už CCCC vycházely pouze v angličtině a vydával je Ústav organické chemie a biochemie AVČR. Kromě místní redakční rady s šéfredaktorem M. Hockem existovala už několik let i poradní rada složená z cizích vědců. V té době měl časopis CCCC impakt faktor 1,28.

Od 1. ledna 2012 vychází CCCC pod novým názvem ChemPlusChem a vydává jej vydavatelství Wiley VCH. V redakční radě za ČR jsou D. Schröder a J. Čejka. Jedním z předsedů ediční rady je M. Hockek. Impakt faktor nového časopisu je ovšem 3,8, tedy třikrát vyšší než byl u CCCC.

Jiří JINDRA

ZPRÁVY

Václav Grubhoffer: Pod závojem smrti. Poslední věci Schwarzenbergů v letech 1732–1914. České Budějovice, Společnost pro kulturní dějiny – Nová tiskárna Pelhřimov, 2013, 441 s. ISBN 978-80-905264-2-6

Práce kulturního historika se nezabývá pouze v dnešní době často aktualizovaným tématem umírání a smrti jako součástí života a konsekventně tedy v podstatě „dějinami všedního dne“, byť alespoň pro některou část zájemců v poněkud morbidnější podobě. Několik podstatných partií totiž autor věnuje i dějinám medicíny, k nimž se také jako k jedné ze svých odborností hlásí; ostatně práci recenzoval také prof. Petr Svobodný. Této tematice dal autor prostor především v druhé kapitole, jež nese název „Dobový diskurs: medikalizace smrti“ (mj. o „miazmatické teorii“ a chemii plynů či o umírání v proměnách lékařského diskursu) a v kapitole třetí „Poslední nemoci a rituál smrtelné postele“. I proto ji lze s dobrým svědomím doporučit i čtenářům časopisu *Dějiny věd a techniky*. Kniha je velice důkladně dokumentována: poznámky – neumístěné pod čarou, takže je možné je takto vyčísřit – zabírají v petitu více než 146 stran, tedy celou třetinu stránkového rozsahu, následovány soupisem pramenů a literatury na dalších 45 stranách. Nechybí ilustrace a souhrny v angličtině a němčině.

H. BARVÍKOVÁ

Milena Josefovičová: Německé vědecké instituce v Liberci 1923–1945. Od vlastivědy k nacistickému „bádání o zemi a lidu“. Práce z Mařarykova ústavu a Archivu AV ČR, řada D, svazek 5. Praha 2014, 249 s. ISBN 978-80-87782-38-5

Není zcela zvykem vydávat inventáře archivních fondů knižně, ani o nich referovat, tato publikace však stojí zcela jistě za upozornění. Jednak jde o zpřístupnění velice rozsáhlého a cenného fondu, uloženého, jak patrně, v Archivu Akademie věd ČR, jednak je jistě zajímavá i netypicky rozsáhlá úvodní pasáž k vlastnímu inventáři. Přehledně informuje jak o instituci vlastní, tak samozřejmě o obsahu fondu a jeho významu i pro dějiny věd, byť především pro vlastivědu, historii jako takovou, etnologii a příbuzné disciplíny. Písemnosti Sudetoněmeckého vlastivědného ústavu v jednotlivých částech obsahují vedle sbírkového materiálu a informací o vlastní činnosti, včetně samozřejmě spolupráce s obdobnými institucemi, vydávání periodik a podobně, hlavně nepochybně cennou a velmi bohatou korespondenci. Inventář je vybaven také obrazovou přílohou, rejstříky (místním a institucionálním a jmenným) a anglickým resumé.

H. BARVÍKOVÁ

Zdraví a nemoc v dějinách člověka a zvířat. R. Slabotínský a Pavla Stohrová (eds.). Edice *Acta Musei technici brunensis*, sv. 5. Brno, Technické muzeum v Brně, 2014, 208 s.

Kolektivní monografie obsahuje 31 příspěvků od 42 autorů, odborných a vědeckých pracovníků českých a slovenských vysokých škol, ústavů české a slovenské Akademie věd a dalších vědeckých a výzkumných institucí, které odezvěly na 3. semináři „Po stopách zdraví a nemoci člověka a zvířat“ v roce 2013 v Brně. Texty jsou rozděleny do 6 oddílů – z dějin medicíny a veterinárního lékařství (13 příspěvků); prameny k dějinám lékařství, veterinárního lékařství, průmyslu a techniky (6); odborná i lidová lékařská terminologie chorob a nemocí (3); poznámky k historii odborné zdravotnické péče (6); architektura ve službách zdravotnictví (2) a konečně oddíl Regionalia (1).

Svazek bude jistě dobrou pomůckou pro veterináře, farmaceuty a humánní lékaře. Není uvedeno (jak je ostatně v posledních letech je běžné), v jakém nákladu byl vydán, ale doufám, že se objeví v lékařských a veterinárních knihovnách.

J. JINDRA

Boris Valníček. Klimatické změny. Milankovičovy cykly, vývoj člověka a rozvoj civilizace v současné době mezilevodé. Třebíč, Akcent, 2015, 56 s. ISBN 978-80-7497-081-8

Útlá, ale pěkně vypravená publikace se zabývá pro dnešek nepochybně velice významným tématem; pro čtenáře DVT přitom je přínosné nejen autorovo připomenutí Slovinců Milutina Milankoviče, „profesora bělohorské univerzity, který už počátkem 20. století odhalil jádro problémů ledových dob a jejich periodicity“, ale obecné shrnutí toho, co geologie, astronomie, klimatologie a další obory v relativně nedávné době přinesly k tématu zásadních změn podnebí a globálního oteplování na celé zeměkouli.

H. BARVÍKOVÁ

Vyhlášení soutěže o Cenu Zdeňka Horského o nejlepší kvalifikační práci s tematikou dějin věd, techniky a vzdělanosti za rok 2015 4. ročník

Výbor Společnosti pro dějiny věd a techniky ČR (dále SDVT) vyhlašuje soutěž o Cenu Zdeňka Horského o nejlepší kvalifikační práce s tematikou dějin věd, techniky a vzdělanosti za rok 2015 (přihlášeny mohou být práce obhájené v letech 2014–2015).

Cena je udělována na základě usnesení výboru SDVT a v souladu se Statutem Ceny Z. Horského, schváleným na valném shromáždění SDVT dne 28. 3. 2012. Povahu a cíle, podmínky účasti v soutěži a kritéria pro udělení ceny stanoví statut, jehož znění je zveřejněno v časopise Dějiny věd a techniky (45, 2012, č. 3) a na webových stránkách SDVT: <http://sdvt.cz/>, resp. <http://www.sdvt.cz/in-czh.htm>

Výše odměny spojené s cenou za rok 2015 bude stanovena při vyhlášení vítěze/vítězky soutěže. Vyhlášení vítěze/vítězky bude zveřejněno a cena bude slavnostně předána do tří měsíců po uzávěrce soutěže.

Návrhy na udělení ceny podávají vedoucí kvalifikační práce.

Termín pro zaslání návrhů na udělení ceny za rok 2014 je **29. 2. 2016**.

Adresa pro zaslání návrhů:

Společnost pro dějiny věd a techniky

Ústav dějin UK a archiv UK

Ovocný trh 3

116 36 Praha 1

Případné další informace na petr.svobodny@ruk.cuni.cz nebo karel.cerny@lf1.cuni.cz